

Vinco pasikalbėjimai su Jonu

ISTORIJA KITAIP

(Tęsinys. Pradžia Nr. 18)

– Jonai, Tamsta esi Vasario 16-osios akto signataras. Žurnale „Liaudies kultūra“ skaičiau, kad per tą patį posėdį esi pasakęs: „Va, išrinkote mane į tokią aukštą vietą, aš nežinau, kas kalbėti.“ Ar teisybę ten parašė?

– Buvo taip, Vinculi. Va, paklausk, ką apie 1918 m. vasario 16 d. įrašiau savo dienoraštyje: „Galop atėjo vasario 16 d., kad, visiems 20 Lietuvos tarybos nariams susitarus, nuspręsta tapo paskelbti Lietuvos nepriklausomybė Vokietijai, Rusijai ir kitoms valstybėms. Tai buvo šeštadienis, 12 val. 30 min. dienos, kada man Taryboje pirmininkaujant ir skaitant paskelbimo formulę, tai ir atlikta tapo, visiems Tarybos nariams karštai delnams plojant. Tačiau kitą dieną tą Lietuvos nepriklausomybės deklaraciją „Lietuvos Aide“ paskelbus, laikraščio numeris su jaja vokiečių cenzūros buvo konfiskuotas, bet nežiūrint to, visgi tuojau pasisekė Berlyno laikraščiuose tą nuotykią pagarsinti.

Nors vakariečiai iš pradžių darė kliūčių mūsų nepriklausomybės paskelbimui, bet galų gale turėjo ir su tuo sutikti.“

– Girdėjau, Joneli, kad pats prezidentas Antanas Smetona kvietė tave atvykti pas jį į Kauną. Laiške rašė, girdi, „seniai esame besimate, daug kas nauja, daug vilčių ir abejonių, nemaža sielvarto ir vargo. Manau, kad Tamstai būtų irgi įdomu pamatyti, kaip vystosi Lietuvos nepriklausomybės idėja.“

– Dėstė man, Vinceli, kad padėtis sunki, bet spirsis, kol gyvi. Taip pat ragino: „Nenusiminkite ir jūs ten Vilniuje spaudžiami.“ Padėjau prezidentui Antanui už kvietimą, bet neišleido lenkų valdžia, galestavau jam, kad saugodamas Lietuvos mokslo draugijos turtą turėjau likti Vilniuje ir negalėjau dėl to persikelti į Kauną kartu.

– Jonai, nesuprantu, kaip tu sugebėjai nuo lenkų tuos kultūros turtus išsaugoti. Gal

▲ Dr. Jono Basanavičiaus ir dr. Vinco Kudirkos pokalbiai, pateikti literatūrine forma, kviečia prisiminti istorinę praeitį, aptarti dabarties įvykius ir nenuspėjamą ateitį.

prisimink, ką rašei 1921 m. savo 69-ojo gimtadienio proga.

– Gerai, klausyk, čia tai, ko nerasi mano autobiografijoje. „Šiandien Klemenso vardo diena – mano gimimo diena, kurioje sukako 69 metai. Daug tai metelių, bet atsitikimai juose tarytum vakar buvo: įsteigimas „Aušros“, kuri pradėjo kelti tautą iš amžino miego, sugrįžimas iš Bulgarijos ir 1905 metais mano iniciatyva sušauktas Vilniuje „didysis“ seimas, įsteigimas 1907 metais Lietuvos valstybės su Taryba – vislab teko man pergventi ir veikti. Dabar gyvenu po įtekme 1914 metų, būtent 5 ir antrą kartą 15 dieną pagal senąjį stilių, kuomet man Niškovskio viešbutyje gyvenant nuo kūrinimo anglimis kukalyje smalkėmis nugaravau galvą ir be sąmonės mane radus, statyta man už ausų dėlės ir tokiu būdu mane atgaivina. Nuo šito paragavimo kai-

po pasekmė liko – sunku man tapo kalbėti ir mano gera omenė (atmintis) labai susilpnėjo. Vislab tai paliko didelį pėdsaką mano gyvenime, kad aš susirinkimuose priverstas esmi tylėti ir nekalbėti. Liko taipogi mažas laryngitės. Priegtam nuo kelių jau metų apsi-reiškę simptomai hypertrophiae rastis.“

– Tai tep, pasakysiu tiesiai. Lietuva gražėja, tai, Joneli, man džiugu, kaip kad kadais rašiau. Lietuvoje išsipildė mano svajonės, nėra čia ko mums dūsauti.

Dr. Vinco Kudirkos ir dr. Jono Basanavičiaus pašnekesį „nugirdo“ istorikas Antanas ŽILINSKAS.
(Bus daugiau)

Projektą „Laisvės pamokos“ remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas

